

дають змогу вчителям розробляти свої кар'єрні плани, вивчати приклади розвитку власного бізнесу, збирати контент для своїх сайтів, брати участь у різних проєктах і отримувати доступ до стажувань. 3) Більший акцент в освітніх програмах робити на курси з розвитку підприємницького та критичного мислення.

У зв'язку з вищевикладеним, ми переконані, що підприємницька освіта вчителя повинна бути елементом його неперервного розвитку. Вчителі, які отримали знання з підприємницької діяльності та основ бізнесу стають більш пристосованими та здатними до змін, впевненими в собі, самостійними, вміють нести відповідальність за раніше прийняті рішення, планувати, більш креативно та творчо підходити до справ, вирішувати самостійно проблеми, розбиратися в економічних обставинах, налагоджувати контакт з бізнес-партнерами, мають більше soft skills (м'які навички), більше проінформовані про бізнес та його перспективи, краще знають власні сильні та слабкі сторони та вміють ефективно управляти.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

1. Грубенкова Д.О. Предпринимательство в теориях Р. Кантильона, Маркса, Веблена и Шумпетера: сравнительный анализ. *Международный студенческий научный вестник*. 2016. № 2. URL: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=15405> (дата обращения: 10.02.2022).
2. Інституціональна модель інноваційної економіки: колективна монографія / за ред. В. І. Ляшенка, О. В. Прокопенка, В. А. Омеляненка. НАН України, *Ін-т економіки пром-сті*. Київ, 2019. 327 с.
3. Karnaushenko, A., Petrenko, V., Tanklevska, N., Borovik, L., & Furdak, M. (2020). Prospects of youth agricultural entrepreneurship in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(4), 90-117. URL: <https://doi.org/10.51599/are> (2020.06.04.06).
4. Луців М. Ми готуємо власників бізнесу і творців свого життя. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4387-marianna-lutsiv-my-hotuiemo-vlasnykiv-biznesu-i-tvortsiv-svooho-zhyttia>.

**УДК 378; 37.01:007**

**Книш Інна Василівна,**  
доктор філософських наук, доцент  
Сумського національного аграрного  
університету, м. Суми

## ШЛЯХИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

*Анотація.* Проаналізовано зміни, які відбулися в економічній, політичній і соціальній сферах за час пандемії COVID-19. Констатовано, що реакцією на «звуження меж» людини (самоізоляцію / самоліквідацію) через попередні пандемії було «розширення меж» у творчих і креативних процесах; натомість пандемія коронавірусу спричинилася до «звуження меж» людини в реальності та її виштовхування у віртуальне середовище, де обдарована молодь так само може реалізувати свій творчий і креативний потенціал. Наголошено на значній зацікавленості працедавців у цій категорії й уточнено, що вони почали віддавати перевагу обдарованим молодим людям із *soft skills* для масштабовувальних (генерування ідей) професій на противагу особам із *hard skills* для немасштабовувальних (виробничих). Виокремлено головні проблеми, з якими зіткнулись освітяни під час переходу на дистанційне навчання, і запропоновано поєднувати онлайн-освіту як систему й офлайн-освіту як мережу на шляху змішаного навчання впродовж усього життя (LLL-освіти).

**Ключові слова:** обдарована молодь, пандемія COVID-19, «звуження / розширення меж» людини, онлайн-освіта як система, офлайн-освіта як мережа, змішане навчання, освіта впродовж усього життя (LLL-освіта), *hard skills* і *soft skills*, немасштабовувальні (виробничі) та масштабовувальні (генерування ідей) професії.

Пандемія коронавірусу і спричинені нею глобальні зміни усталеного способу життя та системи цінностей стали об'єктом філософського, політичного, історичного, економічного, наукового й освітнього дискурсу. Людство усвідомило, що світ змінився й уже ніколи не буде колишнім, адже номадичні практики «звуження меж» прискорили «виштовхування» обдарованої молоді у віртуальний простір. Під час карантину та локдауну відбулося загострення політичних протистоянь, локальних війн і тероризму з демонстрацією гіперзвукової, високоточної зброї дальнього ураження. З огляду

на це, як ніколи, на часі роман англійського письменника Герберта Велса «Війна світів», у якому агресивні прибульці на страхітливих бойових машинах тріумфально трошили армії землян, але впали як жертви бактерій і мікробів.

Історія людства сповнена драмами численних пандемій. Чума Антоніна (кір або віспа) в 165 році нової ери звела в могилу навіть римського імператора Марка Аврелія; в 541 році чума Юстиніана, збудником якої була *Yersinia pestis*, із Північної Африки Середземним морем досягла Константинополя й рушила далі. У 1348–1350 роках дався взнаки той самий збудник, але цього разу поширюваний переважно блохами та повітряно-крапельним шляхом. Хвороба прямувала Шовковим шляхом і через Індію, Афганістан, Персію, Візантію, Італію дісталася решти європейських країн.

Початок ХХ століття був позначений пандемією іспанського грипу, що, за різними оцінками, забрала життя від 17 до 50 мільйонів осіб. Але ця вражаюча статистика в багатьох літописах так і залишилася маловідомою на відміну від інформації про нищівні газові атаки та незліченних жертв хімічної зброї, хоч їхні масштаби непорівнянні. Країни, які брали участь у воєнних діях, із певних міркувань приховували ці факти, за винятком Іспанії, що зробила заяву про наслідки пандемії через кілька місяців після її початку. І якщо понад 100 років тому «іспанка» так і залишилася внутрішньою справою кожної країни (про що вже йшлося у наших попередніх публікаціях [4; 5; 6; 7]), то ситуація з коронавірусом змусила політичних лідерів і провідних науковців усіх країн об'єднатися заради боротьби з ним, тому вона й унікальна.

Людство постійно намагалося боротися з такими хворобами, створюючи ліки, здійснюючи вакцинацію тощо. Неабияку роль відіграло усвідомлення того, що поширенню хвороби можна запобігти, унеможлививши передачу її збудника. Тут одним із дієвих методів є карантин, уперше запроваджений у 1665 році в селищі Ієм (Еуам), графство Дербішир. За переказами, місцевий кравець Олександр Хедфілд вирішив просушити вологу тканину, отриману з охопленого чумою Лондону. Вони з підмайстром Джорджем Вікарсом

інфікувалися першими через бліх, які були в сувої. Тоді місцевий священник Вільям Момпессон, один із представників тогочасної обдарованої молоді, розробив план дій. По-перше, він уклав угоду із графом Девонширським, який мав забезпечувати Ієм усім необхідним. Посильні з Чатсворту залишали товари на відстані приблизно 1 км від селища на межовому камінні, в якому було зроблено заглиблення, для знезараження наповнені оцтом, куди мешканці Іему клали гроші. По-друге, вони погодилися самоізолюватися, тобто триматися на відстані один від одного, не навідувати рідних і сусідів, швидко ховати померлих. Карантин тривав упродовж року і довів свою ефективність, адже вчасно вжиті рішучі заходи зупинили Чорну смерть, не давши їй розповсюдитися на інші території [8].

Залучимо до розгляду й події навколо епідемії холери 1830–1831 років у Російській імперії. Поет, прозаїк і драматург, представник тодішньої обдарованої молоді, Олександр Пушкін, затримавшись через холерний карантин у Болдіні, впродовж трьох місяців завершив роботу над романом «Євгеній Онегін», «Повістями Белкіна» і «Маленькими трагедіями» [13]. Цей феномен згодом увійшов у історію класичної російської літератури під назвою «Болдінська осінь». Іншого обдарованого молодого митця, Євгенія Баратинського, холерний карантин застав у маєтку поблизу Казані, де він уперше випробував свої сили у прозі, створивши містичну повість «Перстень» [13]. Так режим самоізоляції, гранично обмеживши замкнену у вузькому, переважно сімейному, колі людину, спонукав її до пошуків нових можливостей для комунікації – віддаленого й опосередкованого спілкування з потенційними читачами-однодумцями.

Звичайно, вивільнена творча енергія живила не тільки мистецькі відкриття, засвідчуючи, що за часів пандемій людство, прагнучи вижити, виявляє невідпорну здатність до самоорганізації й усебічної творчої реалізації. З-поміж численних тому підтверджень згадаймо, зокрема, як один із «батьків» класичної фізики сер Ісаак Ньютон під час епідемії чуми 1665 року, вдаючись

до «соціального дистанціювання» в маєтку Вулсторп, що неподалік від Кембриджа, відкрив закон всесвітнього тяжіння, «метод плинних кількостей, або повільних переходів», відомий як інтегральне обчислення, або «обчислення похідних», і «теорію світла» [12].

Зрештою повернімося до нашого часу. Напевно, головним випробуванням стало нагле усвідомлення невизначеності майбутнього людства. Активні карантинні та загальносанітарні заходи, що вкотре довели свою ефективність, є, беззаперечно, необхідними, проте лише оборонними, а тому недостатніми для повного знищення загрози. До вивчення вірусу COVID-19, створення ефективних ліків і вакцин від нього залучено найкращих світових фахівців, які працювали й працюють під шаленим тиском обставин. Однак маємо їх застерегти щодо небезпеки масштабного використання на людях належно не апробованих лікарських засобів і вакцин, що вже найближчим часом може призвести до непередбачуваних наслідків. Для запобігання ним потрібно згадати про вимогу щодо безпечного впровадження лікарських препаратів і неухильного дотримання принципу Гіппократа, одного з найвизначніших лікарів у історії медицини: *primum non nocere* – «по-перше, не нашкодь»: *ἀσκέειν, περὶ τὰ νοσήματα, δόο, ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν* («Лікар повинен мати... два спеціальні об'єкти для розгляду питання щодо хвороби, а саме: чинити добро та не завдавати шкоди» [2]). Із цими ідеями перегукуються й принципи біоетики (немічність [18, с. 113, 116, 117], вигода [18, с. 115, 167, 171], патерналізм [18, с. 178, 181, 186], справедливість [18, с. 228]), обґрунтовані американськими фахівцями Томом Бічампом і Джеймсом Чілдресом.

Ситуація з коронавірусом викликала неабиякий резонанс у середовищі науковців та освітян, сприяючи привертанню уваги фахівців з різних галузей до обдарованої молоді. Зокрема, лікарі з клініки університету Джорджа Вашингтона (США) почали використовувати віртуальне середовище для демонстрації наслідків впливу коронавірусів на органи та тканини людського організму [19; 20]. Підрозділ материнської компанії Google Alphabet DeepMind,

який займається питаннями штучного інтелекту (ШІ), створив «бібліотеку глибинної освіти» – AlphaFold [17]. Її унікальність полягає у використанні для навчання не людей, а самої системи, яка зрештою почала передбачати структури білків включно з вірусними (зокрема пов'язаними з COVID-19). Це вже дало вченим змогу глибше й усебічніше дослідити білкові структури як об'єкт, а згодом допоможе зрозуміти, як саме функціонує вірус, що, своєю чергою, має пришвидшити створення противірусних препаратів.

Цікава й конкурсна платформа, що займається дослідженням даних і «прокачкою» навичок фахівців (здебільшого обдарованої молоді) з машинного навчання від Google Kaggle [24]. Саме вона допомагає користувачам «вивчати й аналізувати набір високоякісних баз даних», «запускати код у хмарі та отримувати відгук (як зворотний зв'язок) співтовариства про свою роботу» [22]. Професор комп'ютерних наук Стенфордського університету, головний науковий співробітник Google Cloud AI та машинної освіти Лі Фей-Фей (*Li Fei-Fei*) у своєму пості наголосила на необхідності «...знизити бар'єри для входу в ШІ та зробити його доступним для найбільшого співтовариства розробників, користувачів і підприємств, щоб представники обдарованої молоді отримали можливість застосовувати його для своїх унікальних потреб» [21].

Біотехнологічна компанія AbCellera використовує модель машинного навчання для розробки методів лікування на базі антитіл у крові пацієнтів, які одужали від COVID-19. Учені цієї компанії за допомогою ШІ проаналізували понад 5 мільйонів імунних клітин і виявили ті, що здатні продукувати антитіла [16].

Отже, окреслене питання «розширення меж» людини та використання віртуального середовища щодо набуття й удосконалення навичок фахівців з машинного навчання з-поміж обдарованої молоді настільки розлоге та цікаве, що може стати об'єктом окремого дослідження.

Порівняно з більшістю європейських країн і США, Україна виявилася економічно, політично й морально більш готовою до пандемії, на чому ми вже

наголошували раніше [4; 5; 6; 7]. На нашу думку, тут діаложи «совкове» виховання й освіта старшого покоління (тодішньої обдарованої молоді), закорінені в піонерських таборах, комсомольській завзятості, партійній дисципліні та тренуваннях із громадянської оборони. Беззаперечно, значну роль відіграли й особисті якості Президента України (абсолютна впевненість у тому, що він думає й говорить, бачення перспективи, відданість своїй державі, справі та ідеї, здатність надихати інших тощо), який має досвід прийняття «точкових рішень» і «ручного керування» країною.

Зараз головним завданням, на наш погляд, має стати порятунок людей, тому що вони (насамперед, обдарована молодь) – головний ресурс країни, скорочення кількості регіонів із «червоною» рівнем епідемічної небезпеки з їх подальшим скасуванням, економічний, політичний і моральний тощо поступ уже на нових засадах, з урахуванням попередніх помилок. Щодо освітньої галузі, то ключовою вимогою тут має стати поєднання онлайн-освіти як системи й офлайн-освіти як мережі завдяки змішаному навчанню впродовж усього життя (LLL-освіті).

Сподіваємося, ба більше, переконані, трохи згодом відповідні фахівці з лав обдарованої молоді успішно розв'яжуть проблеми, з якими стикнулося людство в період пандемії COVID-19, адже зі «звуженням меж» людини в реальному середовищі відкрилися потенційні можливості для їх «розширення» у віртуальному.

Сьогодні, коли над світом «гримить гроза», він, за влучним висловом російського письменника й філософа Олександра Герцена, став «нарівні з обставинами», хоча кожна країна зустрічає коронавірусну загрозу переважно віч-на-віч. І тут передусім найбільш цінним і повчальним видається досвід самоорганізації свідомої громадськості за фінансової підтримки соціально відповідального бізнесу.

«Звуження меж» об'єктивної реальності, свідками якого ми стали, змусило (і змушуватиме надалі) всіх (людей, віруси тощо) завдяки

«розширенню меж» торувати нові шляхи та знаходити/створювати альтернативні середовища для існування й реалізації своїх творчих та креативних здібностей. Віруси, на думку французького філософа й культуролога Жана Бодрійяра, «розширивши свої межі» у відповідь на «звуження меж» людини (карантин, локдаун, обмеження реальності тощо), стерильність і дезінфекцію, набули здатності до та розповсюдження, що в подальшому передбачувано може призвести до глобальних наслідків.

Більшість же людей у стані «звуження меж» через карантинні заходи особливо гостро відчувають комунікативний дискомфорт і шукають розради / порятунку у віртуальному просторі. І тут у пригоді стають інформаційно-комунікативні технології. Переважно завдяки їм і вивільненому часу ми отримуємо більше можливостей для спілкування. Якщо раніше розмова, листування тощо часопросторово обмежувалися та зводилися до стислих повідомлень, лапідарних монологів або діалогів (учителя/викладача з учнями/студентами), то нині, коли «незнайомі» й «далекі» набагато швидше знайомляться і зближуються, карантин спонукає до трансформування й усталеного мовно-естетичного ідеалу.

Віртуальне середовище вможливує переорієнтування зі стаціонарної роботи та навчання на віддалену діяльність, даючи неабияку перевагу (особливо представникам обдарованої молоді) й шанс продовжити/завершити освіту, зберегти своє робоче місце, піднятися кар'єрними сходами. Отже, зі зміною економічного, політичного та соціального складників суспільного життя трансформуються й інші чинники (гносеологічні, аксіологічні, онтологічні та ін.). Тому наразі постає нагальна потреба скоректувати пріоритети освітньої галузі з метою підготовки фахівця, коло знань якого не буде обмежене раз і назавжди заданими *hard skills* – «жорсткими» навичками в галузі формалізованих технологій, здатного сприймати зміни, впливати на них і змінюватися самому, тобто набувати нових умінь і навичок – *soft skills*, «м'яких», менш формалізованих, необхідних у будь-якій діяльності. Зіставну

характеристику *hard skills* і *soft skills* подано в таблиці [15]:

Таблиця

<b>Hard skills</b>	<b>Soft skills</b>
Компетентність вузькоспеціальна	Компетентність міжпрофесійна, універсальна
Експертиза – діють у межах конкретної професії, за сталих умов, процес роботи формалізований	Цінності – корисні для будь-якого виду діяльності
Технічні знання / кваліфікація	Релевантний діям поведінковий патерн
Критичні в нетривалій перспективі	Критичні у тривалій перспективі
Швидкий розвиток, ефективність під час розв'язання типових завдань, притаманних певній галузі діяльності	Повільніший розвиток; дозволяють швидко адаптуватися до нових умов, змінювати сферу діяльності, розв'язувати нестандартні завдання
Реалізація вимагає незначних зусиль, досягнення належних результатів гарантоване (за умови дотримання базових критеріїв: мотивованості, здатності до навчання тощо)	Реалізація вимагає значних зусиль, досягнення необхідного рівня не гарантоване («межа» компетентності, глибоке інтегрування у структуру особистості тощо)
Практично не схильні до зворотного розвитку	За певних умов схильні до зворотного розвитку

Британська онлайн-платформа *Skills You Need* доповнює наведену класифікацію *персональними* (тайм-менеджмент, саморозвиток, управління емоціями, більше того – раціональне харчування, догляд за тілом, спортивні тренування, ефективний сон) та *інтерперсональними* (комунікація, командна робота, ведення перемовин, конфлікт-менеджмент) навичками тощо.

Показові спостереження журналіста Всеволода Некрасова, який

проаналізував інформацію щодо провідних американських (Zoom Video Communications, Amazon, Netflix, Walmart, Steam, CVS Pharmacy, Papa John's, Domino's, Pizza Hut) і українських компаній («Епіцентр», «Укрпошта», «Розетка»), для яких пандемія виявилася «трампліном, а не гирями на ногах» [11]. До спалаху коронавірусу, принаймні в Україні, перелік лідерів ринку за галузями мав дещо інший вигляд: «Сільпо Фуд», «Епіцентр К», «АТБ-Маркет», «Ашан Україна», «Metro Cash & Carry Україна» (рітейл); «Нова Пошта», «Аеропорт Бориспіль», «Укрпошта», МАУ, «Укрзалізниця» (транспорт) та ін. [23]. Так чи інакше відбувається виразний зсув у бік продажу продовольчих і побутових товарів, зокрема на потужних онлайн-платформах; у транспортній галузі скрутні часи переживають компанії, що займаються пасажирськими перевезеннями, натомість набирають обертів ті, що надають послуги з доставки, тощо. Вочевидь, у майбутньому інноваційне підприємництво буде змушене зважати на нові реалії: враховувати можливість ізоляції споживачів/користувачів, передбачати переорієнтування виробників і надавачів послуг на віддалену працю в інших середовищах та ін. Це своєю чергою має спричинитися до значних змін у економічній і соціальній сферах, а також до трансформації світоглядних налаштувань людей.

У контексті окресленої проблематики привертають увагу міркування співзасновниці ГО «Батьківський контроль» і ГО «Смарт освіта» Зої Звиняцьківської про вітчизняну освіту, зокрема дистанційну [3]. Громадський активіст Владислав Бовсуновський теж доходить невтішних висновків: «Військова агресія – і з'ясували, що немає армії. Пандемія – помітили, що немає медицини. Онлайн-уроки по телевізору – і, виявилось, немає й освіти» [1].

Іншої думки щодо навчального процесу економіст і письменник Нассім Таліб: «Навчання тому, що ми не навчаємося тому, що ми не навчаємося, не відбувається само по собі (курсив – Н. Т.). Проблема – у структурі нашої свідомості: ми не осягаємо правила, ми осягаємо факти, і тільки факти.

Метаправила (наприклад, правило, що ми схильні не осягати правил) засвоюються нами погано. Ми зневажаємо абстрактне, причому зневажаємо пристрасно» [14, с. 20]. Обдарована людина має віддавати перевагу інформації та знанням, що ґрунтуються на усталених правилах, а не неперевіреному фактам. Навчатися безперервно, впродовж усього життя, освоюючи альтернативні середовища, – в дистанційному навчанні (й не тільки) профільне міністерство вбачає майбутнє освітнього процесу в Україні [10].

Вивчивши вторинні дані, а саме результати онлайн-опитувань щодо навчання в закладах загальної середньої освіти, проведених Державною службою якості освіти й освітнім омбудсменом, дослідниці Юлія Назаренко, Олена Сирбу й Ірина Когут [9] здійснили аналіз проблем, які виникли під час дистанційного навчання: брак у вчителів/викладачів попереднього досвіду в цій галузі; брак у користувачів універсального доступу до інтернету й необхідного обладнання; неузгодженість телевізійних уроків зі шкільною програмою; винесення значної частини навчального матеріалу на самостійне опрацювання; неможливість відтермінування захисту кваліфікаційних робіт; відсутність доплат учителям/викладачам тощо.

До негативних наслідків закриття шкіл і переходу на дистанційне навчання ЮНЕСКО відносить перерване навчання, погане харчування, стресовий стан учителів/викладачів, учнів/студентів і батьків, невідповідність останніх до дистанційної (читай: домашньої) освіти, погіршення догляду за дітьми, економічні та часові збитки, непередбачене навантаження на систему охорони здоров'я, зростання випадків виключення учасників освітнього процесу із закладу освіти, збільшення рівня насильства й експлуатації з боку вчителів/викладачів, учнів/студентів і батьків, соціальну ізоляцію, труднощі з перевіркою й оцінюванням набутих знань; поглиблення нерівності між учнями; відтермінований негативний вплив на освітні результати, особливо серед вразливих верств населення; суттєве зростання чисельності тих, хто зареєструвався на ЗНО, але не з'явився; відмінності в

освітній траєкторії залежно від місця проживання; обмеження права учнів / студентів на житло (намагання виселити з гуртожитків), втрата права на безкоштовне харчування; погіршення ментального здоров'я (стрес, тривога, страх та ін.); зростання кількості випадків домашнього насильства тощо.

Отже, пандемія коронавірусу, що почалась у 2020 році, наче звільнений із глека джин, кинула виклик світовому науковому й освітньому співтовариству. Але, як мовиться, лихо не без добра. Можна виокремити й позитивні аспекти впливу пандемії: падіння обсягів промислового виробництва – очищення довкілля; зростання смертності – зменшення навантаження на держбюджети завдяки припиненню соцвиплат (у випадку смерті літніх осіб); сприяння самоорганізації соціуму, докорінному переорієнтуванню свідомості людей на пошуки альтернативних засобів і ресурсів для існування в різних середовищах, дрейфування від немасштабувальних професій до масштабу вальних [14, с. 71] тощо. Звісно, в жодному разі пандемія коронавірусу не є приводом для веселощів, і ми глибоко співчуваємо померлим та їхнім сім'ям, але попри все карантин – це таки слухна нагода для роздумів, самозаглиблення й одночасно зближення з іншими, налагодження комунікації, «роботи над помилками», самовдосконалення, коректування попередніх і ухвалення нових рішень, які або вбезпечать від іще жахливіших потрясінь, або мінімізують їхні руйнівні наслідки.

«Коли б знаття, де впаду, то б соломки підстелив» – народна мудрість, як завжди, доречна й вичерпна. Сподіваємося, завдяки коронавірусу-призвідцю майже всі пересвідчилися, що вже час готувати «соломку». Людство має докорінно переглянути своє ставлення до довкілля, передусім рослинно-тваринного світу – аж до вірусів, щоб у подальшому не довелося хреститися (чи відхрещуватися). Щодо соціальних аспектів, то працедавцям насамперед варто замислитися про переорієнтування з немасштабувальних професій на масштабувальні, переведення персоналу там, де це можливо й доцільно, на віддалену роботу, розширення арсеналу способів і засобів комунікації тощо.

Щодо освітньої галузі, то першорядним завданням, особливо для обдарованої молоді, має стати далекоглядне скеровування набуття нових і вдосконалення вже наявних компетентностей. Педагоги повинні враховувати суспільні запити й відгукуватися на них, правильно розуміти свою місію (викладача, тьютора, модератора, коуча тощо) на певному відтинку довгого шляху освіти (зокрема дистанційної) впродовж усього життя, повсякчас опановувати прогресивним інструментарієм і творчо поєднувати знання предмета з рештою фахових умінь та навичок.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бовсуновский В. URL : <https://www.facebook.com/bovvlad?fref=nf>
2. Гиппократ. Избранные книги / пер. с греч. проф. В. И. Руднева ; ред., вступ. статьи и прим. проф. В. П. Карпова. Москва : Гос. изд-во биол. и мед. лит., 1936. 736 с. (Классики биологии и медицины). URL : [https://rusneb.ru/catalog/000199\\_000009\\_005274224/](https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_005274224/)
3. Звиняцьківська З. Школа життя: як дистанційне навчання та уроки по телевізору виявили, що в Україні немає освіти. *Українська правда. Життя*. 10 квітня 2020. URL : <https://life.prawda.com.ua/columns/2020/04/10/240548/>
4. Книш І. В. Вплив надзвичайної ситуації на світоглядні трансформації за доби COVID-19. *Virtus : Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba*. 2020. #44, May. P. 22–29. URL : <http://conference-ukraine.com.ua/ua/virtus/archivej/>
5. Книш І. В. Надзвичайна ситуація як чинник формування специфічного мовно-естетичного ідеалу у середовищі дистанційної освіти (коронавірус COVID-19). *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін»* (Суми, 24 квітня 2020 року). Вип. 3 / [ред. кол. вип. : І. Б. Іванова (голова) та ін.]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 58 – 65.
6. Книш І. В. Номадичні практики та їх вплив на ціннісні трансформації соціуму за доби COVID-19. *Матеріали II Міжнародного форуму молодих науковців та дослідників «SCIENCE AND STUDY 2020»* (кращі доповіді), 17 – 18 вересня 2020 року / Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «СПЕЙСТАЙМ». Київ, 2020. С. 110 – 115.
7. Книш І. В. Специфіка світоглядних трансформацій в умовах надзвичайної ситуації (коронавірус COVID-19). *Практична філософія*. 2020. № 2. С. 3 – 14.
8. Лысенко Д. Героический карантин. *Англия*. 08.04.2020. URL : <https://angliya.com/2020/04/08/karantin-derevnya-eyam-angliya/>
9. Назаренко Ю., Сирбу О., Когут І. Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії. *Cedos*. 25.11.2020. URL : <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/>
10. Наказ «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» № 466 від 25.04.2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
11. Некрасов В. Десять американських та українських компаній, які «піднімаються» на карантині. *Економічна правда*. 22 квітня 2020. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/22/659639/>
12. Перцова В. Как самоизоляция во время чумы помогла Исааку Ньютону совершить научную революцию. *Forbes*. 17.03.2020. URL : <https://www.forbes.ru/forbeslife/395257-kak->

samoizolyaciya-vo-vremya-velikoy-chumy-pomogla-isaaku-nyutonu-sovershit

13. Сальникова Л. Как переживали изоляцию русские писатели и их герои. *Культура. РФ*. URL : <https://www.culture.ru/materials/255668/kak-perezhivali-izolyaciyu-russkie-pisateli-i-ikh-geroi>

14. Талей Н. Н. Чёрный лебедь. Под знаком непредсказуемости / пер. с англ. : В. Сонькина, А. Бердичевского, М. Костионовой, О. Попова. Москва : КоЛибри, 2010. 528 с. (Серия : Человек Мыслящий. Идеи, способные изменить мир).

15. Що таке Soft Skills? В чому різниця Soft і Hard Skills? *Welldone*. Січ. 24, 2017. URL : <https://www.welldone.org.ua/shho-take-soft-skills-v-chomu-riznitsya-soft-i-hard-skills>

16. AbCellera. URL : <https://www.abcellera.com/>

17. AlphaFold Protein Structure Database. Developed by DeepMind and EMBL-EBI. URL : <https://alphafold.ebi.ac.uk/>

18. Beauchamp T. L., Childress J. F. Principles of Biomedical Ethics. New York : Oxford University Press, 2001. 454 p.

19. Dr. Mortman GWUH – COVID-19 Patient VR Flythrough 2. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=WGZXwZli2hI>

20. Dr. Mortman GWUH – Lung Damage from COVID-19 360 VR video. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=9qpQk2hcjwk>

21. Fei-Fei Li. Welcome Kaggle to Google Cloud. URL : <https://cloud.google.com/blog/products/gcp/welcome-kaggle-to-google-cloud>

22. Kaggle. URL : <https://www.kaggle.com/>

23. Mind Innovation Index 2019: искусственный интеллект, но пиратский софт. 11 октября 2019. URL : <https://mind.ua/ru/publications/20203121-mind-innovation-index-2019-iskusstvennyj-intellekt-no-piratskij-soft>

24. Moyer E. Google buys Kaggle and its gaggle of AI geeks. *c/net*. URL : <https://www.cnet.com/news/google-buys-kaggle-and-its-gaggle-of-ai-geeks/>

## УДК 378.14

**Ковальова Ольга Іванівна,**  
викладач Відокремленого структурного  
підрозділу «Професійно-педагогічний  
фаховий коледж Глухівського  
національного педагогічного університету  
імені Олександра Довженка», м. Глухів

### **ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ**

Процес реформування освітнього процесу, що відбувається в країні сьогодні, вимагає кардинальних змін у галузі професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання. Тобто, перед освітою і наукою постають вимоги з формування необхідного потенціалу, який здатен реагувати на нові виклики людства, а саме розробляти, використовувати та впроваджувати